

Balio Sruogos laiškas Juozapai Sruogai, 1929-11-19, iš Kauno - į Berlyną

Mielas Juozapai, / Ačiū už laišką.

Mielas Juozapai,

Ačiū už laišką. O aš jau maniau, kad Tu [1] gal ko nors supykai, kad taip ilgai nieko neatrašai.

Kaip Tau atrodo del tų „kilimų“: man rodos, konsulai [2] gal galėtų būti kiek patenkinti – dėkingumo ženklų?

Su matute [3] ilgai kalbėjome del Aniolo [4] vedybų ir kitų reikalų. Matutė būdama Kaune buvo kiek pasitaisius, nusiramino, atsilsėjo, ir kalba žymiai pasitaisė (nors gedimas kalbos ir nėra dar taip aiškiai ir pavojingai išreikštas). Savaitės bėgy aiškiai pastebėtas pagerėjimas liudija, kad padėtis nėra dar tokia bloga. Žinoma, reikia tikrai, kad toliau gyvenimas būtų ramus – ir nenuvargtų. Iš čia išvada – kad reikia, kad kas būtų, kas Baibokuos gaspadinauja, kad matutei – nebereikėtų rūpintis. Matutė irgi tos nuomonės, kad Aniolas turėtų vesti. Atrodo, be to jie namie nesusitvarkys.

Atvažiavus Anioliui vedybų reikalas nebuvo plačiau aptariamas. Užtat Aniolas pilnai sutiko, kad matutė su tatušiu [5] būtų lyg ir ligonių padėty, kad jiems viskas būtų parūpinta, kad [1r] // [1v] // niekuo daugiau nebereikėtų rūpintis. Aniolas pasižadėjo tučtuojau padaryti remontą „kamarėlėj“ – sutvarkyti langus, panaikinti joje virtuvę, pastatyti naują pečių, kad čia būtų šilta, padaryti vietos, kad galėtų tilpti dvi lovos – ir ne prie lango. Pagaliau, pažadėjo laikyti nuolatinę tikrai jiems tarnaitę. Matutė pageidavo „Palionijos“ („nečia“ [6]). Atrodo, kad ji gal ir geriausia tinka: negirdės, kaip tatušis barasi. Nes jokia girdinti tarnaitė neišlaikys – pabėgs nuo tatušio barimo [7]. Tuo „tarybos“ ir pasibaigė.

Prieš kelias dienas Aniolas rašė Adolpui [8]. Jis jau pastatęs kryžių ant dėdės [9] kapo. Namie po truputį tvarkosi. Tikrai esą tatušis daug išgerias ir barasi, kas, žinoma, neigiamai atsiliepia į matutės sveikatą. Aniolas priėjęs išvados, kad jis turi vesti, nes kitaip negalėsias susitvarkyti. Tuo tikslu jis nusiuntęs „skreplių“ į Panevėžį ištirti [10]. Rezultatai – dar nežinomi, bet jo nusprendimo realizavimas priklausys nuo daktaro pareiškimo. [2r] // [2v] //

Kazimieras [11] Tau jau turbūt rašė, kad jis dukterį [12] turi. Gimimas buvo gana sunkus, reikėjo net šiokia tokia operacija daryti su narkozu. Todel jo žmona [13] jau beveik ištisą mėnesį guli ligoninėj, – vis buvo pakelta temperatūra. Bijojo didelių komplikacijų. Bet, rodos, šandie-ryto grįžta iš ligoninės namo.

Levinsono [14] (ne Aronsono, kaip Tu rašai) poperiai blogi, paaiškės už poros dienų. Aš galiu kalbėti tik su Banaičiu [15]. Bet jis buvo išvažiavęs, kai jis sugrįžo – Sutkus [16] apsirgo (o su juo drauge mes turime eiti kalbėti). Už poros dienų pagis.

Nepyk, kad mažai rašau, bet šį semestrą aš turiu baisiai daug darbo, normaliai dirbu 12-14 valandų į dieną ir vis nespėju visko padaryti [17]. Mums Universitete reformą darys, bet tik rudenį: Ryme deras su popiežiu [18]. Pakeitimo projektas – priimtinas [19]: sustatė V. Krėvė [20] su Vacl. Biržiška [21], nauju statutu mums algas pakels.

Savickis po Kalėdų važiuoja užsienin atstovaut – ne tai Stokholman, ne tai Brazilijon [22].

Vis[o]. Br. Boles [23]

Labų dienų nuo mūsų visų trijų Tau ir p. Bronei [24].

B.

KOMENTARAI

- [1] Juozapas Sruoga (1886–1957) – diplomatas, vyriausias Balio Sruogos brolis, nuo 1925 m. rugpjūčio mėn. dirbo Lietuvos pasiuntinybėje Berlyne raštinės, nuo 1929 m. Konsulinio skyriaus vedėju.
- [2] Balys Sruoga, atsidėkodamas už draugišką ir šiltą priėmimą 1929 m. liepos mėn. pradžioje organizuotos ekskursijos į Vokietiją ir už jos ribų dalyvių vardu, Leipcigo garbės konsului E. Bielmannui ir Dresdeno garbės konsului Rudolfui Maronui per Berlyną pasiuntė keletą kilimų iš senoviškų lietuviškų audinių.
- [3] Agota Lomanaitė-Sruogienė (1867–1930) – Balio Sruogos motina.
- [4] Aniolas Sruoga (1890–1936) – Balio Sruogos brolis, ūkininkas, Baibokų tvarkytojas, pasiligojus tėvams.
- [5] Pranciškus Sruoga (1846–1931) – Balio Sruogos tėvas, Baibokų šeimininkas, ūkininkas.
- [6] Nečia – nebylė, bežadė.
- [7] Aniolo Sruogos žmona vėliau pasidalijo pirmaisiais išpūdžiais, patirtais Baibokuose po santuokos – uošvis buvo mėgstantis išgerti bambeklis, kuris nuolat bardavosi, ieškodavo priekabių: „Tėvas griežtas, kartais net rūstus, mėgstantis visus tvarkyti, kartais ištisas dienas vienas sau barasi ir barasi. Viskas jam negerai, visi ne taip dirba, ne taip elgiasi. Tai ženklas, kad jo „banka“ tuščia. Prašyti Aniolo jis nenorėdavo, o pats pinigų neturėjo. Gėrimais ir pinigais tėvą aprūpindavo daugiausia Balys. Tėvas turėdavo spirito ir atsiskiedęs vandeniu išsigerdavo. Anksčiau privengdavo žmonos, dabar jau nieko nesivaržydavo“ (Salomėja Balčiūnaitė-Sruogienė-Kaziliūnienė, „Balio Sruogos gimtinė Baibokuose“, in: *Balys Didysis*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 11).
- [8] Adolfas Sruoga (1887–1941) – Balio Sruogos brolis, 1927–1933 m. Lietuvos pašto valdybos direktorius.
- [9] Jonas Sruoga (1819–1867) – Balio Sruogos tėvo Pranciškaus Sruogos vyresnis brolis, kunigas, Ylakių altarista.
- [10] Aniolas Sruoga baiminosi, kad gali sirgti džiova: „Aniolas sakė, kad pirmoji žmona sirgusi džiova ir ją apkretusi. Jis gydėsi Alytaus sanatorijoje, todėl ilgai antrą sykį nevedė“ (Salomėja Balčiūnaitė-Sruogienė-Kaziliūnienė, „Balio Sruogos gimtinė Baibokuose“, in: *Balys Didysis*, sudarė ir redagavo Reda Pabarčienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997, p. 11).
- [11] Kazimieras Sruoga (1899–1974) – jauniausias Balio Sruogos brolis, ekonomistas, spaudos darbuotojas. 1925–1936 m. Finansų ministerijos Paskolų ir ekonominės informacijos skyriaus vedėjas.
- [12] Vita Sruogaitė-Kevalaitienė (1929–2006) – mokytoja, vertėja, Kazimiero Sruogos dukra.
- [13] Ona Slavinskaitė-Sruogienė (1896–1994) – gydytoja, Kazimiero Sruogos žmona.

- [14] Juozapas Levinsonas-Benari: „Lietuvos scenografijoje mažiau žinomas Juozapas Marija Benari (1892–po 1967) – Sankt Peterburgo dailės akademijoje mokėsis architektūros, dalyvavo „Vilkolakio“ veikloje, o 1926-aisiais sukūrė dekoracijas ir kostiumus Ambrois'o Thomas operai „Mignon“. 1928-aisiais išvykęs iš Lietuvos, jis dirbo režisieriaus, epinio teatro atstovo Erwino Piscatoro teatre Berlyne, vėliau – dekoruotoju kino studijos „Metro Goldwyn Mayer“ filiale Paryžiuje“ (Helmugas Šabasevičius, „Valstybės teatras: tradicijų ir modernumo erdvė“, žr. *Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus*, in: <https://ltmkm.lt/muziejus/scenos-aristokratai-ir-maistininkai>). Juozas Levinsonas-Benari 1929 m. gyveno ir dirbo Berlyno „Piscatori“ teatre. 1929 m. šiam žydų kilmės Lietuvos menininkui iškilo grėsmė netekti Lietuvos piliečio statuso. Laiškuose, adresuotuose Lietuvoje likusiems bičiuliams, teatro „Vilkolakio“ iniciatoriams ir steigėjams – Baliui Sruogai ir Antanui Sutkui – prašė patvirtinti, kad jis, po studijų Sankt Peterburgo Dailės akademijoje, nuo 1919 m. iki 1922 m., gyveno ir dirbo Kaune, puoselėjo Lietuvos kultūrą (plačiau žr. Juozo Levinsono-Benari laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Kauną, 1929-10-30, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 724, l. 1r-v). Dailininkas Lietuvos pilietybę, tarpininkaujant Baliui Sruogai, gavo 1930 m.:

„Не имей сто рублей,
а имей сто друзей.“
(Пушкин или Кузьма Прутков)

[„Neturėk šimto rublių,
bet turėk tiek draugų.“
(Puškinas ar Kozma Prutkovas)]

„Mielas, geras drauge Sruogone.
Aš buvau vakar Konsulate ir gavau jau oficialiai patvirtintą pilietybę. Šiuo noriu tau išreikšti mano didžiausią dėkingumą.
Tai aš, reiškia, dabar jau tvirtai pripažintas lietuvis, o nebe koks tai ten spekuliantas. Ačiū, ačiū tau, mielas drauge. Gal kažki kaip priseis man tau patarnaut – tai labai būčiau džiaugsmingas. Karštai spaudžiu tavo ranką ir siunčiu labų dienų tavo žmonai.
Tavo tarnas
Džoje

Berlynas 30.VI.3.“ (Juozapo Levinsono-Benari laiškas Baliui Sruogai, iš Berlyno – į Kauną, 1930-06-03, [rankraštis], in: *LLTI BR*, f. 53, b. 735, l. 1r).

- [15] Kazimieras Viktoras Banaitis (1896–1963) – muzikas, kompozitorius. Nuo 1928 m. Kauno muzikos mokyklos mokytojas.
- [16] Antanas Sutkus (1892–1968) – teatro režisierius, pedagogas, teatro teoretikas ir eksperimentatorius. 1920–1925 m. „Vilkolakio“ teatro vadovas. Nuo 1925 m. vadovavo vaidybos studijai, įsikūrusiai Kauno žydų Habimos teatre. 1926–1928 m. Valstybės teatro direktorius. Nuo 1929 m. Kauno radiofono vadovas.
- [17] „Didžiausią B. Sruogos energijos dalį dabar pasiglemždavo darbas. Kauno metai – intensyvios rašytojo literatūrinės ir pedagoginės veiklos laikotarpis. [...] Panašius žodžius jis, matyt, galėjo pakartoti kone kiekvienais metais. Didžiąją šių valandų dalį „suėsdavo“ paskaitos ir seminarai. B. Sruoga buvo iš tų profesorių, kurie nuolat rengė naujus kursus, o skaitytus – performuodavo, papildydavo naujausia moksline medžiaga. Prisidėjo nauja veiklos sritis – mokslinis darbas, studijos iš folkloro, teatro, rusų literatūros istorijos“ (Algis Samulionis, *Balys Sruoga*, Vilnius: Vaga, 1986, p. 183).

- [18] Lietuvos universiteto reforma, prasidėjusi 1928 m. pradžioje, 1929 m. buvo palaikoma naujosios Juozo Tūbelio Vyriausybės. Reforma planuota vykdyti, mažinant fakultetų, katedrų ir etatų skaičių.
Dar 1928 m. pradžioje „krikščionys demokratai, norėdami apginti Teologijos-filosofijos fakultetą, kreipėsi į Vatikaną dėl šio fakulteto juridinio statuso pakeitimo. 1928 m. birželio 15 d. popiežius pasirašė dekretą dėl kanoniškojo Teologijos-filosofijos fakulteto įsteigimo ir patvirtino jo atskirą statutą. Tapęs katalikišku, šis fakultetas įgijo juridinę nepriklausomybę nuo Lietuvos valdžios institucijų. Nors Lietuvos Vyriausybė 1929 m. rugpjūčio 30 d. notoje Vatikanui pareiškė, kad šis aktas nesumažina jos teisių į šį fakultetą, kardinolas Pietro Gasparri 1929 m. rugsėjo 14 d. atsakė, kad numatytą Teologijos-filosofijos fakulteto reformą traktuoja kaip konkordato laužymą“ (plačiau žr. Audronė Veilentienė, „Universiteto autonomija Lietuvoje 1922–1940 metais“, in: https://journals.lnb.lt/ps-archyvas/Nr11/11_istorija_2.htm).
- [19] Krikščionims demokratams, turėjusiems popiežiaus palaikymą, pavyko išsaugoti Teologijos-filosofijos fakulteto autonomiją, tačiau kiti Lietuvos universiteto fakultetai pagal 1930 m. birželio mėn. 7 d. patvirtintą naują Universiteto statutą buvo reformuoti pagal valdžios sumanymą, nepaisant Lietuvos universiteto Tarybos ir Senato narių pastabų, pasiūlymų, memorandumų ir rezoliucijų: „Jame ryškus Universiteto autonomijos suvaržymas: sumažintas katedrų skaičius, nustatyta, kad vyresnįjį Universiteto personalą tvirtina Respublikos Prezidentas, privatdocentus – švietimo ministras, o rektoriui palikta teisė tvirtinti jaunesnįjį mokslo ir pagalbinį personalą. Taip pat sumažintas Universiteto tarybos ir fakultetų tarybų narių skaičius – naujajame statute jose numatytos vietos tik profesoriams, o docentai galėjo dalyvauti tik kaip patariamasis balsas. Universiteto valdymo organai turėjo būti renkami ne vieneriems, o trejiems metams; taip pat susiaurintos Tarybos, bet išplėstos Senato funkcijos. Senatas, o ne Taryba (kaip anksčiau), gavo teisę svarstyti ir priimti Universiteto biudžetą, Tarybai palikta galimybė rinkti garbės profesorius ir garbės narius, nustatyti Universiteto vidaus taisykles. Tarybos protokolų nuorašai turėjo būti siunčiami švietimo ministrui. Naujasis statutas taip pat suvaržė fakultetų autonomiją – fakultetai neteko teisės steigti naujas katedras ir skyrius“ (plačiau žr. Audronė Veilentienė, „Universiteto autonomija Lietuvoje 1922–1940 metais“, in: https://journals.lnb.lt/ps-archyvas/Nr11/11_istorija_2.htm). Laikantis naujojo statuto Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakultete palikta 12 katedrų vietoj anksčiau buvusių 18.
- [20] Vincas Krėvė-Mickevičius (1882–1954) – Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dekanas.
- [21] Vaclovas Biržiška (1884–1956) – kultūros istorikas, Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto sekretorius, biobibliografijos ir lietuviškų knygų istorijos dėstytojas, bibliotekos direktorius.
- [22] Jurgis Savickis (1890–1952), kaip Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos Kaune tarnautojas, nuo 1930 m. paskirtas į diplomatinę tarnybą Skandinavijoje, tapo nepaprastuoju pasiuntiniu Švedijoje. Vanda Sruogienė apibūdino Balio Sruogos santykį su Jurgiu Savickiu, kai jis 1928–1929 m. buvo Valstybės teatro vadovas: „Savickį labai mėgo kaip žmogų ir vertino jo kūrinius. Kai Savickis atvažiuodavo į Kauną, visad turėjo su juo ilgus pasikalbėjimus, domėjosi literatūros gyvenimu Vakarų Europoje. O kai Savickis vadovavo Lietuvos teatrui, B.[alys] rėmė jį žodžiu ir plunksna. Jų santykiuose niekad nemačiau jokio šešėlio“ (Vandos Sruogienės laiškas Algiui Samulioniui, iš Čikagos – į Vilnių, 1978-09-03, [pasirašytas mašinraštis], in: *LLTI TS*, l. 1r).
- [23] Balys Sruoga (1896–1947) – Juozapo Sruogos brolis, Lietuvos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto dėstytojas, Slavų literatūros ir kalbų katedros docentas.
- [24] Jazbutytė-Sruogienė Bronė (1896–1950) – Balio Sruogos brolio Juozapo Sruogos žmona.
- [25] Priešrašas Balio Sruogos ranka laiško trečiojo lapo pirmos pusės kairėje parašėje.